

5

LATVIJAS SOCIĀLDEMOKRĀTIJAS
RĪGAS KOMITEJA

VĒSTURISKĀ IZZIŅA

PA-3. fonds

1899.g. - 1919.g. februāris

1899.g. augustā Rīgā sanāca nelegālo sociāldemokrātisko pulciņu pārstāvju sanāksme, kurā piedalījās pārstāvji no 15 fabrikām un Rīgas Politehniskā institūta. Sanāksme lika pamatus Rīgas sociāldemokrātiskajai organizācijai. Tika nolemts nodibināt vadošu centru¹⁾ (1901.g. beigās - 1902.g. sākumā centrs izveidojās Rīgas komitejā²⁾).

1900.g. beigās organizācijā bija ap 200 biedru³⁾.

Par latviešu sociāldemokrātisko organizāciju apvienošanas iniciatori kļuva Rīgas organizācija un 1902.g. aprīlī tie apvienojās Baltijas latviešu sociāldemokrātiskajā strādnieku organizācijā (BLSDSO). Tā radās BLSDSO Rīgas komiteja.

1903.g. beigās uz 1901.g. augustā izveidotās Rīgas krievu sociāldemokrātu grupas pamata tika nodibināta Krievijas sociāldemokrātiskās strādnieku partijas (KSDSP) Rīgas boļševistiskā organizācija ar Rīgas komiteju priekšgalā⁴⁾.

BLSDSO un KSDSP vietējās organizācijas pārstāvji izteicās par vienotas teritoriālās SD organizācijas nodibināšanu Latvijā un tās apvienošanu ar KSDSP.

1904.g. no 7. līdz 9. jūnijam Rīgā notika partijas I dibināšanas kongress. Kongresā tika nodibināta Latviešu sociāldemokrātiskā strādnieku partija (LSDSP) un BLSDSO Rīgas komiteja tika pārdēvēta par LSDSP Rīgas komiteju.

LSDSP Rīgas organizācijas pamatsūniņas bija pulciņi, kurus vadīja Rīgas komiteja. Pulciņu skaitam pieaugot, Rīgas SD organizācija sadalījās divos partijas rajonos: Rīgas rajonā un Pārdaugavas rajonā. 1904.gadā Rīgas rajonu sadalīja Aleksandra vārtu, Baltijas, Amatnieku, Sarkandaugavas un Maskavas priekšpilsētas rajonos⁵⁾ un 1905.g.-1907.g.g. revolūcijas laikā Pārdaugavas

1 Хроника истории Коммунистической партии Латвии.-Рига.-1984.-Т.1.-С.37.

2 Dermanis V. Baltijas latviešu sociāldemokrātiskā strādnieku organizācija līdz I kongresam 1904.g. /Proletāriskā revolūcija Latvijā - Maskava., 1924-305. lpp./

3 Хроника истории КПЛ.-Т.1.-С.48.

4 Хроника истории КПЛ.Т.1.-С.73.

Latvijas valsts arhīvā KSDSP Rīgas komitejas dokumentu fonda nav.

5 Latvijas Komunistiskās partijas vēstures apcerējumi.- Rīga. - 1961.-1.sēj.-81. lpp.

rajons sadalījās divos - TORŅAKALNA-ZASULAUKA un ILĢUCIEMA rajonā.⁶ Katra rajona pulciņus pārzināja un vadīja rajona pārstāvis (representants), kuru izraudzīja RĪGAS KOMITEJA.

Pie RĪGAS KOMITEJAS darbojās propagandistu kolēģija.

Sakarā ar LSDSP un KSDSP apvienošanu 1906.g. jūlijā LSDSP III KONGRESĀ, LSDSP pārdevēja par "LATVIJAS SOCIĀLDEMOKRĀTIJU." Līdz ar to LSDSP RĪGAS KOMITEJA tika pārdēvēta par LATVIJAS SOCIĀLDEMOKRĀTIJAS (LSD) RĪGAS KOMITEJU.

Pamatojoties uz LSDSP III KONGRESA lēmumu LSD RĪGAS ORGANIZĀCIJA apvienojās ar KSDSP RĪGAS ORGANIZĀCIJU, vācu un lietuviešu Sociāldemokrātu grupām.⁷

Pie RĪGAS KOMITEJAS tika izveidotas NACIONĀLĀS SEKCIJAS (krievu un lietuviešu) un to propagandistu centri - krievu kultūras centrs un lietuviešu kultūras centrs (abi pārtrauca savu darbību 1915.g. vasarā).⁸

1907.-1910.g.g. LSD RĪGAS KOMITEJAS locekļi vairākkārt tika arestēti, daudzi - izsūtīti uz SIBĪRIJU. Pie RĪGAS KOMITEJAS darbojās SARKANĀ KRUSTA KOMISIJA, kas sniedza palīdzību ieslodzītajiem biedriem.

1907. gadā LSD RĪGAS ORGANIZĀCIJA dalījās sešos rajonos: I - TORŅAKALNA-ZASULAUKA, II - ILĢUCIEMA, III - SARKANDAUGAVAS, IV - ALEKSANDRA VĀRTU, V - BALTIJAS, VI - AMATNIEKU⁹ (MASKAVAS priekšpilsētas rajons pievienojās BALTIJAS rajonam).

1908. gadā AMATNIEKU rajons tika pievienots BALTIJAS rajonam.¹⁰

⁶ Revolucionārā Pārdaugava. Cīnītāju atmiņas. 1899.-1919. - RĪGA, 1960.-I.sēj. - 20.lpp.

⁷ Хроника истории КПЛ.- Т.1-С.198.

⁸ Организационная структура коммунистической партии Латвии. 1904-1941 /И.АПИНЕ, А.ПУЛЬКИС, Л.СПРУТЕ и др.-РĪGA, 1978.- С.35-36, 127.

⁹ LVVA, 4568.f., 4.apr., 63.l., 13.lp.

¹⁰ LSD CK Biļetens, 1908., Nr.1, novembrī.

1908. gadā ANKĀPVIETĀJU rajons tika pievienots BALTIJAS rajonam. 1909. gadā LSD JŪRMALAS organizācija tika pievienota LSD RĪGAS ORGANIZĀCIJAI.¹¹

Rajoni dalījās apakšrajonos vai savienībās. Tos vadīja padomes. Apakšrajonos un savienībās ietilpa 3-10 pulciņi.

1910.-1914.g.g. LSD RĪGAS ORGANIZĀCIJAS darbību aktivizējās, tā bija lielākā un aktīvākā LSD sastāvdaļa.

Šajā laikā pie LSD RĪGAS KOMITEJAS darbojās CENTRĀLĀ STREIKU KOMITEJA, kas vadīja STRĀDNIEKU KUSTĪBU. Šī komiteja sastāvēja no rajonu pārstāvjiem. Pie LSD RĪGAS KOMITEJAS darbojās arī ARODBIEDRĪBU BIROJS, KULTŪRAS un IZGLĪTĪBAS BIEDRĪBU BIROJS, kuros ietilpa biedrību Sociāldemokrātisko frakciju pārstāvji un apdrošināšanas kases Centrs, kuras vadībā darbojās apdrošināšanas kases SD frakcijas.¹²

I pasaules kara laikā, līdz ar RĪGAS fabriku un rūpnīcu evakuāciju, LSD RĪGAS ORGANIZĀCIJAS biedru skaits samazinājās no 1053 biedriem 1915.g. jūlijā līdz 193 1916.g. janvārī¹³, tika likvidētas savienības, apakšrajonu un atsevišķi rajoni. LSD RĪGAS KOMITEJAS locekļi vairākkārt tika arestēti un pēc kārtējā 1916.g. augusta aresta RĪGAS ORGANIZĀCIJAS vadošais kodols līdz Februāra revolūcijai netika noformēts.

Februāra revolūcijas uzvara pavēra iespēju LSD legalizēties. 1917.g. 2. martā esošie LSD RĪGAS ORGANIZĀCIJAS biedri organizēja RĪCĪBAS komiteju¹⁴, kas sākumā veica visu organizā-

¹¹ LKP Vēstures apcerējumi- 1.sēj., -221.lpp.

¹² LKP Vēstures apcerējumi.-1.sēj., -212.lpp. un организационная структура КПЛ.-С.125-126.

¹³ Коммунистическая партия Латвии в цифрах 1904-1983 гг.- РИГА, 1984.-С.31.

¹⁴ Организационная структура КПЛ-С.146.

torisko un praktisko darbu, tā kā LSD CK atradās MASKAVĀ.

1917. g. 20. martā RĪCĪBAS KOMITEJU likvidēja un izvēlēja LSD RĪGAS KOMITEJU.¹⁶

RĪGA atkal tika sadalīta partijas rajonos: I - RĪGAS, II - PĀRDAUGAVAS,¹⁷ III - SARKANDAUGAVAS, pie RĪGAS KOMITEJAS izveidojās krievu un lietuviešu sekcijas un noorganizējās kara organizāciju birojs agitācijas veikšanai armijā¹⁸ (12. armijā bija divas LSD kara organizācijas: krievu pulku un latviešu strēlnieku pulku. LSD V KONGRESS 1917.g. jūlijā nolēma apvienot tās vienā kara organizācijā un 1917.g. jūlijā tā tika pakļauta LSD CENTRĀLAI KOMITEJAI¹⁹).

1917.g. marta beigās tika nodibināta LSD 12 armijas tranšeju strādnieku organizācija, kura darbojās kā LSD RĪGAS ORGANIZĀCIJAS PARTIJAS rajons²⁰ un 1917.g. aprīlī LSD RĪGAS ORGANIZĀCIJAS ROPAŽU RAJONS²¹. 1917.g. maijā LSD RĪGAS ORGANIZĀCIJA sadalījās piecos rajonos pilsētā: I - CENTRA, II - PĀRDAUGAVAS, III - SARKANDAUGAVAS, IV - MĪLGRĀVJA, V - MASKAVAS priekšpilsētas.²²

1917.g. 21. augustā vācu karaspēks ieņēma RĪGU un LSD RĪGAS ORGANIZĀCIJA aizgāja pagrīdē.

¹⁶ Latvijas Komunistiskā partija Oktobra revolūcijā. 1917.g. Dokumenti un materiāli.-RĪGA, 1957.g.-23.lpp.

¹⁷ Sk. PA-141.fondu un šī fonda Vēsturisko izziņu

¹⁸ ВКП. Октобрѣ революціѣ 1917. Документи и материѣли.-
40. lpp.

¹⁹ Latvijas Komunistiskās partijas kongresu, konferenču un CK plēnumu rezolūcijas un lēmumi.-RĪGA, 1958.-155.lpp.

²⁰ Хроника истории КПЛ.-ПИГА,1986.-Т.3,-С.20.

²¹ Sk.PA-149.fondu un šī fonda Vēsturisko izziņu.

²² Организационная структура КПЛ.-С.147.

1917.g. 25. novembrī LSD RĪGAS I pilsētas konference konspirācijas nolūkos nolēma RĪGAS ORGANIZĀCIJU nodaukt par LSD "SPARTAKA" grupu.²³ (Šis nosaukums lietots līdz 1918.g.vasarai). Šajā laikā (ar 1917.g. augustu) organizācijā izveidojās 3 rajoni- I rajons aptrēra pilsētas centru un MASKAVAS un PETROGRADAS priekšpilsētu, II - PĀRDAUGAVU, III - SARKANDAUGAVU un MĪLGRĀVI ar apkārtni²⁴. Rajoni dalījās apakšrajonos. 1918. gada vasarā III rajonu pievienoja I rajonam kā apakšrajonu un RĪGAS ORGANIZĀCIJAI pievienojās lauku rajons ar 10 biedriem.²⁵

Sakarā ar latviešu strēlnieku un citu SARKANĀS ARMIJAS daļu ienākšanu LATVIJĀ un padomju varas nodibināšanu (1918.g. decembrī- 1919.g. janvārī) LSD RĪGAS ORGANIZĀCIJA legalizējās. Tika sasaukta konference 1919.g. 9. janvārī, kurā piedalījās delegāti no 4 rajoniem (I, II, STOPIŅU-SALASPILS un JŪRMALAS rajonu)²⁶.

Ievērojot to, ka Krievijas Sociāldemokrātiskā Strādnieku PARTIJA ar 1918.g. martu tika pārdēvēta par Krievijas Komunistisko (boļševiku) partiju (KK(b)P), 1919.g. 23. februārī LSD RĪGAS ORGANIZĀCIJAS II KONFERENCE pieņēma jaunu LSD nosaukumu - "LATVIJAS KOMUNISTU PARTIJA"²⁷ (neskatoties uz to, ka partijas nosaukuma maiņa bija LSD kongresa kompetencē). Praktiski ar 1919.g. janvāri tika lietots nosaukums "LATVIJAS SOCIĀLDEMOKRĀTIJAS (KOMUNISTU PARTIJAS)" RĪGAS KOMITEJA.

²³ LKP Vēstures apcerējumi - 377.lpp.

²⁴ Turpat, 376. lpp.

²⁵ LKP 1918. un 1919. gadā. Dokumenti un materiāli-91.lpp.

²⁶ Turpat, 220.lpp.

²⁷ LKP 1918. un 1919.gadā. Dokumenti un materiāli-271.lpp.

1919.g. no 1. līdz 6. martam RĪGĀ notika LSD VI KONGRESS,
kas nolēma likvidēt veco partijas nosaukumu un turpmāk saukt
to par LATVIJAS KOMUNISTISKO PARTIJU (LKP). Līdz ar to LSD
RĪGAS KOMITEJA tika pārdēvēta par LKP RĪGAS KOMITEJU.²⁸

Galvenā fondu glabātāja
nodaļas I kat.arhiviste

Jh
31.08.93

T.Jakovļeva

28 Tālāk sk. LKP RĪGAS KOMITEJAS (PA-56. fonds) Vēsturisko
izziņu